

OCUPAREA ȘI ANEXAREA BUCOVINEI (1774–1776)¹

CONSTANTIN UNGUREANU
Muzeul Național al Bucovinei (Suceava)
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova (Chișinău)
E-mail: unguoreanucos@yahoo.com

The Occupation and Annexation of Bukovina (1774–1776)

(Abstract)

On August 31, 1774, the first Austrian units entered northern Moldova, and by October 25, 1774, they had occupied the Chernivtsi region, 142 villages in the Suceava region, and nine localities in the northwestern part of the Hotin raya. On May 7, 1775, an Austro-Ottoman convention was signed in Istanbul, through which the Ottoman Empire ceded Bukovina to Austria. An explanatory convention was signed on May 12, 1775. Subsequently, a mixed Austro-Ottoman commission was created to demarcate the new border, a process that lasted until June 1776. The Austrians were forced to give up some territories, including villages in the Hotin raya. The Moldavians attempted to preserve the old capitals of Moldova, Suceava and Siret, but these cities were annexed by the Habsburg Empire. On July 2, 1776, the convention definitively establishing the border of Bukovina was signed in Balamutca. The Habsburg Empire occupied the cities of Chernivtsi, Siret, and Suceava, along with 226 villages and 52 hamlets in northwestern Moldova. As a result, the Romanians in this part of Moldova were separated from the rest of the country and, for 144 years, were subjected to denationalization processes, including the imposition of the German language, especially in cities, eventually becoming an ethnic minority.

Keywords: The Habsburg Empire, the Ottoman Empire, Austria, Moldova, Bukovina, Chernivtsi, Suceava, the Hotin raya.

(Rezumat)

În 31 august 1774, primele unități austriece au intrat în nordul Moldovei, iar până în 25 octombrie 1774 au ocupat ținutul Cernăuți, 142 sate din ținutul Suceava și nouă localități din nord-vestul raialei Hotin. În 7 mai 1775 a fost semnată la Istanbul

---

¹ Comunicare prezentată la conferința științifică internațională „Bucovina – cultură și spiritualitate europeană. Simbolică imperială și realități socio-economice”, a XXXII-a sesiune anuală de referate și comunicări științifice a Institutului „Bucovina”, dedicată evocării personalităților Eudoxiu Hurmuzachi și Iancu Flondor, Rădăuți, 3–4 octombrie 2024.

o convenție austro-turcă, prin care Imperiul Otoman ceda Bucovina Austriei. În 12 mai 1775 a fost semnată o convenție explicativă. Ulterior a fost creată o comisie mixtă austro-otomană, ce s-a ocupat până în iunie 1776 cu delimitarea pe teren a noii frontiere. Austriei au fost nevoiți să renunțe la unele teritorii, inclusiv la satele din raiaua Hotin. Moldovenii au încercat să salveze vechile capitale ale Moldovei, Suceava și Siret, dar aceste orașe au fost anexate de Imperiul Habsburgic. În 2 iulie 1776, la Balamutca s-a semnat convenția care reglementa definitiv hotarul Bucovinei. Imperiul Habsburgic a ocupat orașele Cernăuți, Siret și Suceava, împreună cu 226 de sate și 52 de cătune din nord-vestul Moldovei. În consecință, românii din această parte a Moldovei au fost despărțiți de restul țării și 144 ani au fost supuși unor procese de deznaționalizare, de impunere a limbii germane mai ales în orașe, devenind o minoritate etnică.

Cuvinte-cheie: Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman, Austria, Moldova, Bucovina, Cernăuți, Suceava, raiaua Hotin.

Contextul internațional în ajunul ocupării Bucovinei

În anul 1768 a izbucnit un nou război ruso-turc, care a continuat până în 1774. Cauza principală a războiului a fost amestecul frecvent al Rusiei în treburile interne ale Poloniei și în provinciile aflate sub suzeranitate otomană. La sugestia Ecaterinei a II-a, Stanislas Poniatowski, un adept al politicii prorusești, a fost impus în 1764 la tronul Poloniei². Nobilimea poloneză nu l-a acceptat pe noul rege și mișcările țărănești au provocat izbucnirea unui război civil, care a cuprins mai ales părțile sudice ale țării. Rusia, Prusia și Austria stimulau anarhia în Polonia pentru a putea mai ușor să anexeze teritorii vaste din acest stat. Sub pretextul apărării ortodocșilor, trupele rusești au pătruns în martie 1767 în Polonia. În aceste condiții, patrioții polonezi s-au adresat Turciei să declare război Rusiei. În octombrie 1768, Imperiul Otoman a declarat război Rusiei. Însă, trupele otomane au suferit un șir de înfrângeri atât în Caucaz, cât și în partea europeană, rușii ajungând până la Dunăre. În timpul acestui război, Moldova și Țara Românească au suferit foarte mult din cauza acțiunilor militare de pe teritoriul lor. Soarta Principatelor Române se afla în centrul atenției marilor puteri beligerante, care tindeau să acapareze noi teritorii.

Succesele militare rusești din anii 1770–1771 au alarmat Imperiul Habsburgic, care nu era cointerestat în întărirea Rusiei la nord de Dunăre. Intrarea armatei rusești în Principate amenința direct flancul oriental al Imperiului Habsburgic din Transilvania și Banat. Sub lozinca de „protectoare” a creștinilor din Imperiul Otoman, Rusia nici nu-și ascundea intențiile de a anexa Principatele Române.

În acest context internațional, marile puteri europene s-au pronunțat împotriva modificării statutului juridic și teritorial al Principatelor, iar Austria a devenit

---

² Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774–1862), *De la administrația militară la autonomia provincială*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 49; Nicolae Ciachir, *Din istoria Bucovinei (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993, p. 33.

principalul oponent al Rusiei în această zonă. Pentru a contracara acțiunile rusești, Curtea de la Viena a încheiat în 6 iulie 1771 un acord secret cu Poarta³ și a concentrat trupe în Ungaria și Transilvania. Austria a profitat din plin de slăbiciunea Imperiului Otoman pentru a-și întări influența în această zonă. Diplomația austriacă a promis Turciei ajutor militar și financiar, obținând în schimb acordul turcilor de a recuceri Oltenia și de a rectifica în favoarea sa granița spre Transilvania. Între timp Rusia s-a înțeles cu Prusia în problema împărțirii Poloniei și a declarat că renunță la planurile de anexare a Principatelor, fiind disponibilă să le retrocedeze Turciei. Rusia a fost nevoită să facă aceste concesii și din cauza izbucnirii războaielor țărănești, condusă de Emilian Pugaciov. Totodată, Austria a fost invitată să participe la împărțirea Poloniei.

În 25 iulie 1772, Rusia, Prusia și Austria au semnat la Petersburg tratatul despre împărțirea Poloniei. În urma acestui tratat, Prusia a obținut Pomerania, cu o suprafață de 36 000 de km² și o populație de 580 000 de locuitori; Rusia a anexat un teritoriu de 92 000 de km², cu 1 300 000 de locuitori, iar Austriei i-a revenit Galiția și Lodomeria, cu suprafața de 83 000 de km², populată de 2 650 000 de locuitori. În urma acestui partaj, Polonia a pierdut circa 30% din teritoriul său și 35% din populație⁴. Prin împărțirea Poloniei s-a modificat sistemul echilibrului de forțe din estul Europei și s-a creat baza unei alianțe între cele trei puteri absolutiste.

Odată cu anexarea Galiției s-au modificat și interesele geostrategice ale Austriei față de Principatele Române. Inițial, Imperiul Habsburgic intenționa să ocupe Oltenia, pe care o deținuse în anii 1718–1739. Anexarea Olteniei însă ar fi fost mai greu de îndeplinit, fiindcă marile puteri se pronunțaseră pentru integritatea teritorială a Imperiului Otoman. În plus, viitorul împărat Joseph al II-lea făcuse o călătorie pe valea Oltului și raportase despre sărăcia provinciei. Atunci Curtea de la Viena a început să pretindă o fâșie din nordul Moldovei, motivând aceasta prin necesitatea de a obține o legătură între Transilvania și noile achiziții din Polonia. Acest pretext însă nu era justificat, fiindcă Austria posedea deja o trecătoare pe valea Tisei, aproape de Sighetul Marmației, care asigura legătura între Transilvania și Galiția.

Ocuparea nord-vestului Moldovei de către trupe austriece

Încă din luna mai 1772, cancelarul Kaunitz a adoptat o hotărâre secretă pentru trimiterea unor trupe în nordul Moldovei⁵. După prima împărțire a Poloniei, Curtea de la Viena a trimis în ținuturile Cernăuți, Suceava și Hotin mai mulți agenți, care urmau să culegă diferite informații despre această zonă. Concomitent, a început

³ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 57.

⁴ Nicolae Ciachir, *op. cit.*, p. 34.

⁵ Veniamin Ciobanu, *La granița a trei imperii*, Iași, Editura Junimea, 1985, pp. 22–24.

o corespondență secretă între cancelarul Austriei, Kaunitz și baronul Thugut, ambasadorul imperial la Istanbul, pentru a realiza această anexare. Corespondența respectivă a fost publicată o sută de ani mai târziu de către Mihail Kogălniceanu⁶.

În iunie 1773, viitorul împărat Joseph al II-lea a vizitat nord-estul Transilvaniei și a constatat că „aceasta este o adevărată pustietate, acoperită cu arbori frumoși, care însă putrezesc, fără niciun folos”. Din Rodna, Joseph al II-lea a ordonat generalului Enzenberg, comandantul Regimentului II de grăniceri români din Năsăud, ca împreună cu alți ofițeri să treacă în nordul Moldovei și să culegă informații de ordin economic, strategico-militar, topografic, să sondeze atitudinea populației locale în cazul modificării statutului teritoriului dat⁷. Joseph al II-lea aprecia atunci că achiziționarea Olteniei ar fi mai mult o povară decât o sursă de profit, în timp ce zona din nordul Moldovei „valorează militar și politic cel puțin cât Valahia cisalutană”⁸. Curtea de la Viena a renunțat atunci la cucerirea Olteniei, nordul Moldovei fiind o compensație mai profitabilă pentru planurile strategice de viitor ale Austriei.

După prima împărțire a Poloniei, Austria a trimis trupe suplimentare în Transilvania, pentru a preîntâmpina orice fel de lezare a hotarelor în această zonă. De aici au plecat mai mulți ofițeri austrieci în nordul Moldovei, pentru a cerceta acest teritoriu și a întocmi diferite hărți topografice. Printre aceștia se afla colonelul von Seeger, care conducea lucrările de topografie, și căpitanul von Mieg (din partea Marelui Stat Major), care urma să cartografieze cea mai importantă parte a Bucovinei.

Deoarece motivația de a ocupa această fâșie din nord-vestul Moldovei pentru a obține legătura între Transilvania și Galiția nu era suficient de convingătoare, s-a încercat să fie aduse alte argumente, mai temeinice. Atunci s-a lansat ipoteza că nordul Moldovei ar fi aparținut cândva Pocuției (un ținut situat între râurile Prut, Ceremușul Alb și Ceremușul Negru), care acum fusese anexat de Austria și astfel Curtea de la Viena și-ar revendica „drepturi istorice” asupra acestui spațiu. În acest scop, colonelul Seeger a plecat la Varșovia, pentru a culege dovezi istorice în favoarea pretențiilor Austriei asupra Bucovinei. În realitate, nordul Moldovei nu s-a aflat în dependență politică față de Pocuția ci, dimpotrivă, acest teritoriu s-a aflat temporar, cu unele întreruperi, în componența Țării Moldovei⁹.

Autoritățile austriece au pregătit minuțios ocuparea noului teritoriu, pentru a obține acordul Porții și recunoașterea anexării pe plan internațional. Maiorul von Mieg a cartografiat zona dintre Prut și Nistru și a prezentat o hartă generală și un raport despre avantajele anexării acestui teritoriu. Diplomații austrieci au dezinformat opinia publică și pe funcționarii de la Poartă, minimalizând importanța nordului Moldovei

---

⁶ Mihail Kogălniceanu, *Răpirea Bucovinei după documente autentice*, București, Stabil. Lito-Tipogr. Socec, Sander & Teclu, 1875, 75 p.

⁷ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 60.

⁸ Leonid Boicu, *Principatele Române în raporturile internaționale (secolul al XVIII-lea)*, Iași, Editura Junimea, 1986, p. 206.

⁹ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, pp. 61–63.

și prezentând acest rapt drept o „rectificare de hotar”. Însă, deoarece Turcia nu putea fi determinată să cedeze benevol Bucovina, Kaunitz a hotărât să fie mai întâi ocupat acest teritoriu fără acceptul Porții și astfel să fie realizate cu mai mult succes pretențiile Austriei.

Moldova, ca și Țara Românească, era atunci ocupată de trupele rusești, iar anexarea Bucovinei de către Austria nu era posibilă fără acordul Rusiei. Pentru rezolvarea fără complicații a acestei probleme, generalul Barco a primit însărcinarea de a-l câștiga pe mareșalul Rumeanțev pentru planul lui Kaunitz. Ca rezultat, Rumeanțev chiar a permis ocuparea parțială a acestui teritoriu încă înainte de plecarea armatei ruse din Moldova.

În 10/21 iulie 1774, la Kuciuk-Kainargi a fost semnat tratatul de pace între Rusia și Turcia, iar rușii încă în aprilie 1774 și-au retras o parte din trupele staționate în ținuturile Cernăuți și Suceava. Atunci s-a creat momentul cel mai potrivit de a înfăptui preconizata anexare. Mareșalul Rumeanțev a fost mituit cu 5 000 de galbeni și o tabacheră de aur¹⁰, obținându-se astfel acordul tacit al autorităților rusești față de pretențiile Austriei.

Încă din luna mai 1774, două detașamente de husari austrieci au intrat în nord-vestul Moldovei, pentru ca imediat după plecarea rușilor să preia acest teritoriu și să fixeze bornele de hotar de-a lungul noii linii de frontieră, trasată deja de către Mieg. În timpul călătoriei sale prin Bucovina, căpitanul Mieg a zărit o coamă de dealuri și munți, care, cu anumite întreruperi, se întindea de la Hotin până în Transilvania și pe care el o considera ca o frontieră naturală foarte favorabilă către Moldova. Mieg chiar „a descoperit” o piatră de hotar pe această linie desemnată, iar acest fapt a fost interpretat drept o dovadă istorică, că pe vremuri hotarele Poloniei s-ar fi întins până la această coamă de dealuri. Colonelul Seeger a susținut părerea lui Mieg prin date istorice. Aceste argumente au fost acceptate de Curtea de la Viena, iar pentru aceste merite căpitanul Mieg a fost ridicat la rangul de maior¹¹.

În 31 august 1774, primele trupe austriece au intrat în nordul Moldovei și au ocupat orașele Cernăuți, Siret și Suceava. Până în 25 octombrie 1774, trupele imperiale de sub comanda generalului Gabriel von Splény au ocupat întreg ținutul Cernăuți, 142 de sate din ținutul Suceava și nouă sate din nord-vestul raialei Hotin¹². În 24 octombrie a sosit la Cernăuți raportul că noua linie de frontieră a fost ocupată în totalitate. Însă, până în 12 noiembrie nu s-a purces la fixarea noului

---

¹⁰ Hannes Hofbauer, Viorel Roman, *Буковина – забытая земля, Бессарабия между Западной Европой, Россией, Молдавией и Турцией (Bucovina – pământ uitat, Basarabia între Europa de Vest, Rusia, Moldova și Turcia)*, Cernăuți, Editura Prut, 1996, p. 24.

¹¹ Daniel Werenka, „Die Verhandlungen Österreichs mit der Türkei bezüglich der Erwerbung des «Bukowiner Districts» nach der Convention vom 7. Mai 1775”, în „Siebzehnter Jahresbericht der k.k. Staats-Unterrealschule im V. Bezirke (Margarethen) von Wien für das Schuljahr 1891/92”, 1892, p. 6.

¹² Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991, p. 10.

hotar cu borne din cauza îmbolnăvirii lui Rumeanțev. După ce Barco primise și acest ordin, fixarea hotarului de-a lungul întregii linii a fost finalizată până în 19 noiembrie¹³. Imperiul Habsburgic a beneficiat din plin de contextul internațional favorabil și, prin șantaj, acțiuni diplomatice și demonstrații de forță a reușit să cucerească fără lupte nord-vestul Moldovei, numită ulterior Bucovina. Profitând de slăbiciunea Imperiului Otoman, trupele imperiale au înaintat adânc în interiorul Moldovei, pentru ca ulterior să se negocieze viitoarele hotare. Diplomatul Thugut scria, în 17 februarie 1775, din Istanbul la Viena, că s-a depășit substanțial suprafața indicată în harta și memoriul predate sultanului pentru începerea negocierilor¹⁴. Acest fapt a fost folosit ca un mijloc de presiune asupra Imperiului Otoman, pentru a se obține un teritoriu cât mai mare.

Anexarea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic

După ce nord-vestul Moldovei a fost ocupat de austrieci, Thugut a dezvăluit în sfârșit la Poartă adevăratele intenții ale Austriei față de acest spațiu. El și-a argumentat pretenția prin faptul că pe vremuri Bucovina aparținuse Pocuției. Inițial, Imperiul Otoman s-a opus acestei pretenții, Poarta fiind susținută și de puteri străine, în principal Prusia și Rusia. Însă, din cauza neratificării păcii de la Kuciuk-Kainargi, la începutul anului 1775 autoritățile de la Istanbul au fost nevoite să facă promisiuni Austriei în privința Bucovinei. Între timp, în luna ianuarie a părăsit Moldova și mareșalul Rumeanțev, retrăgându-se la Moghiliov. În acest timp, austriecii au ridicat fortificații și apărări cu șanțuri în teritoriul ocupat, pentru a putea înfrunța orice pericol. Ei au construit drumuri, poduri peste râuri și au căutat, prin comportament adecvat, să se pună bine cu locuitorii. Inițial nu s-au perceput de la aceștia niciun fel de impozite, și doar la puțin timp după semnarea tratatului din 7 mai 1775, Ellrichshausen, care trecuse atunci prin Bucovina, a propus să se încaseze un impozit de 2 florini și 30 de crăiți¹⁵.

Prusia și Rusia priveau cu ostilitate invazia nord-vestului Moldovei de către trupele imperiale și, în secret, au îndemnat Poarta să nu cedeze acest teritoriu. Dar aceste țări nu au protestat oficial împotriva acestui rapt teritorial, fiindcă fiecare își urmărea propriile interese în zonă și nu dorea o înrăutățire a relațiilor cu Imperiul Habsburgic. Prusia, Rusia și Austria au participat în 1772 la prima împărțire a Poloniei și deja se contura o alianță de lungă durată între aceste trei puteri absolutiste. Alte mari puteri europene, ca Franța sau Anglia, nu au reacționat oficial la răpirea Bucovinei, ele fiind implicate în alte conflicte. Așadar, Imperiul Otoman se afla atunci într-o izolare diplomatică internațională și, fiind slăbit din

¹³ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 6.

¹⁴ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 69.

¹⁵ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 7.

cauza îndelungatului război ruso-turc, nu avea suficiente forțe militare pentru a rezista în fața pretențiilor teritoriale ale Imperiului Habsburgic.

Românii din Principatul Moldovei, în frunte cu domnitorul Grigore al III-lea Ghica, au fost singurii care au protestat cu dârzenie față de răpirea celei mai frumoase părți a țării. Domnitorul Ghica, împreună cu boierii moldoveni, au trimis sultanului în 4 ianuarie 1775 un memoriu elaborat de Divanul țării, prin care protestau cu fermitate împotriva ocupării nordului Moldovei, dezaprobandă totodată neputința Porții care, ca putere suzerană, nu era în stare să apere și să asigure integritatea teritorială a Principatului Moldovei¹⁶. O parte din boierii moldoveni au încercat să obțină sprijin și la Petersburg, fără să știe că în realitate Rusia a susținut tacit raptul Bucovinei. Diplomații austrieci, în frunte cu ambasadorul Thugut, au prezentat și au interpretat la Poartă acest memoriu al românilor din Moldova ca „fiind de inspirație rusească” și chiar scris la îndemnul feldmareșalului Rumeanțev, sau drept o „cursă” abilă, întinsă Porții de către Rusia¹⁷. Totodată, Austria a reușit să-l atragă de partea sa pe domnitorul Munteniei, Alexandru Ipsilanti, care, pentru moment, era mulțumit că Curtea de la Viena a renunțat la cucerirea Olteniei. Grigore al III-lea Ghica își împărtășea uneori planurile și problemele domnitorului Munteniei, Alexandru Ipsilanti, fără a bănuși că acesta era agent austriac. Boierii moldoveni și domnitorul Ghica au continuat să protesteze pe lângă Poartă față de acest rapt teritorial și au încercat cel puțin să limiteze la maximum teritoriul care urma să fie cedat Austriei. Majoritatea boierilor l-a susținut ferm, cu atât mai mult cu cât mulți dintre ei aveau numeroase proprietăți și moșii în zona ocupată. Dar durerile și doleanțele românilor din Moldova au fost neglijate de către imperiile vecine agresive, care-și urmăreau interesele în zonă.

La începutul anului 1775, Curtea de la Viena a recurs la noi presiuni și la amenințări cu forța armată, a concentrat noi trupe în Transilvania și Ungaria pentru a obliga Poarta să cedeze nordul Moldovei. În paralel, diplomații austrieci au încercat să-i mituiască pe demnitarii turci cu tot felul de cadouri și bani. Pentru 1 000 de galbeni, capucehaia Iacovachi Rizo, socrul lui Grigore Ghica, îi prezenta lui Thugut toate știrile despre situația de la Iași și despre atitudinea domnitorului Moldovei. Cu 1 000 de piaștri a fost mituit și dragomanul Porții, Costache Moruzi, care s-a angajat în schimb să sprijine Curtea de la Viena în chestiunea legată de nordul Moldovei. Austriecii au mituit la cancelaria Porții și alți funcționari: Beiliki Effendi, Amedji Effendi (cu câte 200 de galbeni) și Raschid Mehmed Effendi (cu 100 de galbeni)¹⁸. Din alte surse constatăm că dragomanul Constantin Moruzi a primit 10 312 piaștri, ofițerul turc Tahir-Aga – 3 100 de piaștri, în total demnitarii turci fiind mituiți cu 15 012 piaștri pentru a se reuși anexarea Bucovinei¹⁹. Astfel,

¹⁶ Ioan Căpreanu, *Bucovina: istorie și cultură românească (1775–1918)*, Iași, Editura Moldova, 1995, pp. 10–11.

¹⁷ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 73.

¹⁸ *Ibidem*, pp. 77–78.

¹⁹ Hannes Hofbauer, Viorel Roman, *op. cit.*, p. 24.

folosind concomitent intimidarea și presiunile militare pe de o parte, mita și vorbele frumoase pe de altă parte, Austria a reușit să anihileze împotrivirea Turciei și, în februarie 1775, au început la Istanbul negocierile cu privire la cedarea nordului moldav. Sultanul a fost nevoit să renunțe la împotrivire și a insistat doar în cerința de a reduce la maximum zona ocupată, fiind însă ferm de a nu ceda nimic din raiaua Hotin.

În aceste condiții, Imperiul Otoman, care nu avea nici putere militară suficientă, nici sprijin diplomatic internațional pentru a se opune acestui rapt teritorial, a semnat în 7 mai 1775, la Istanbul, convenția de cedare a Bucovinei. Convenția cuprindea patru articole, din care numai primele două se refereau la nordul Moldovei, iar în articolele trei și patru se relata despre modul de reglementare a frontierei austro-turce dinspre Transilvania, Moldova și Muntenia. În primul articol al convenției se stipula că „Înalta Poartă lasă și dă Curții imperiale pământurile cuprinse între Nistru, granițele Pocuției, Ungariei și Transilvaniei, delimitate prin frontierele ce se vor explica și declara mai jos”. În continuare se prevedea că delimitarea frontierei dinspre Moldova se va face ulterior pe teren, precizându-se că Austria lua o zonă anumită, cu orașele Cernăuți, Siret și Suceava, „în afară de teritoriul Hotinului”²⁰. Prin articolul al doilea, Austria își asuma obligativitatea de a nu ridica nicio cetate în zona anexată, pentru a nu amenința astfel teritoriile rămase sub suzeranitate otomană.

Convenția de la 7 mai avea un caracter general și deja în 12 mai 1775 a fost încheiată o nouă convenție explicativă, compusă din trei articole. În primul articol se reafirma că Austria renunță la cetatea Hotin și la teritoriul raialei până la satul Rohatin. Drept recompensă, Poarta se obliga să ofere Austriei nouă sate din teritoriul cuprins între râul Prut și pârâul Rachitna (sate bucovinene din fostul raion Noua Suliță a regiunii Cernăuți, cu excepția satului Cernauca). Articolul trei preciza că se va efectua o nouă demarcație a zonei cedate între râurile Siret și Suceava²¹.

Comisia mixtă austro-turcă și instrucțiuni pentru delimitarea frontierei

După semnarea acestei convenții a fost creată o comisie mixtă austro-turcă, care urma să delimiteze pe teren noua frontieră dintre Imperiul Habsburgic și Imperiul Otoman. În această comisie au fost incluse următoarele persoane: 1) din partea Austriei: generalul von Barco, maiorul von Mieg, ofițerul Scherz, secretarul Curții Aulice Jenisch și mai mulți ofițeri; 2) din partea Porții Otomane: înalt-comisarul Mehmet Tahir Aga, legistul Malo Effendi, inginerul Emir Effendi, un stegar de ieniceri și încă 35 de persoane; 3) din partea raialei Hotin: Divan Effendi, secretarul comandantului cetății, Ali Pașa, un șef de coloană, șase ieniceri și zece ostași din corpul de pază al cetății Hotin; 4) din partea domnitorului Grigore al III-lea Ghica:

²⁰ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 79.

²¹ *Ibidem*, p. 80.

cumnatul domnului Lucachi de la Roca, boierul Vasile Balș și ispravnicul Sucevei, Cananău²².

Generalul Barco i-a ales ca „sfătuitori” pentru reglementarea hotarului pe secretarul aulic von Jenisch și pe maiorul von Mieg. Jenisch cunoștea bine limba turcă, a activat mult timp la Istanbul ca traducător și ca însărcinat cu afaceri la Congresul de Pace și se bucura de încredere la turci. Maiorul Mieg era cel mai inițiat în problemele Bucovinei, călătorise prin acest teritoriu și întocmise mai multe hărți topografice, cunoștea specificul locuitorilor și știa cel mai bine cum se putea obține o frontieră favorabilă pentru Austria în această zonă. Barco primise ordin ca în toate cele necesare să se servească de sfatul acestor doi oameni competenți și să se străduiască ca aceștia să se afle în atenția și vederea lui Tahir, șeful delegației otomane la negocieri.

Autoritățile austriece au preferat să negocieze noul hotar doar cu reprezentanții Porții Otomane și să evite prezența în comisia de delimitare a reprezentanților domnitorului Moldovei, Grigore al III-lea Ghica. Pentru a evita prezența sau influența reprezentanților domnitorului Moldovei în comisia de delimitare a hotarului, Kaunitz a dat dispoziție lui Thugut și Barco să zădărnicească cu orice preț intenția lui Grigore Ghica, fiindcă, după opinia sa, aceasta nu ar putea fi în interesul Porții Otomane să acorde unui vasal drepturi, pe care acesta le pretinde numai pentru sine²³.

Printr-o scrisoare, generalul Barco îl informa pe Kaunitz că, în 8 iulie, au sosit la Lemberg maiorul Mieg și secretarul aulic Jenisch, cărora le-a înmănat instrucțiunile privind modalitatea reglementării frontierei în Bucovina. Pentru a obține un hotar mai favorabil în Bucovina, autoritățile imperiale au folosit sume mari de bani și cadouri, pentru a-i corupe pe funcționarii de la Poartă. Astfel, generalul Barco, comisar la negocierea frontierei, a primit de la Joseph al II-lea, prin intermediul cancelarului Curții galițiene, baronul Wrba, acordul secret al unei sume în valoare de 30 000 de florini, pe care el urma să-i utilizeze după cuviința sa în timpul negocierilor. Între timp, Tahir Aga a plecat, în 11 iulie, din Istanbul spre Moldova, după ce primise drept cadou de la Thugut 1 000 de ducați turcești în schimbul promisiunii de a negocia o frontieră favorabilă Austriei în Bucovina²⁴.

Ordinele împăratului către Barco se regăsesc și într-o scrisoare, datată 28 iulie 1775, adresată lui Hadik, pe atunci general-comandant în Galiția. Această scrisoare conținea mai multe indicații esențiale: Barco trebuia să se servească în Bucovina de trupe ca acoperire și însoțire, pentru a-i impresiona și a se impune în fața turcilor prin suita sa strălucitoare; pe parcursul reglementării frontierei el trebuia să urmeze instrucțiunile elaborate de Kaunitz; Barco era împuternicit să renunțe eventual la unele sate, câmpii sau pășuni izolate, numai dacă aceasta ar grăbi

---

²² Teodor Bălan, *Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*, București, Editura Științifică, 1960, p. 135; Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 80.

²³ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 12.

²⁴ *Ibidem*, p. 9.

trasarea frontierei. Comisarii austrieci erau instruiți să nu se expună pericolului întreruperii negocierilor, pentru a nu fi puși în situația de a aștepta noi instrucțiuni de la Istanbul. În indicații se mai sublinia că, dacă acești comisari nu vor cădea de acord în privința viitorului hotar într-un anumit sector, atunci bornele de hotar deja înfipte să fie imediat scoase și, în prezența unui ofițer și a unui subaltern turc, să fie fixate pe noua linie, iar comisia să continue procesul de delimitare a frontierei, astfel ca acest lucru să poată fi finisat până în toamna anului 1775. Dacă linia de hotar avea să treacă printr-o pădure, atunci urma ca aceasta să fie defrișată pe o lățime de câțiva stânjeni, în timp ce pe câmpiile și imașurile deschise, linia de hotar trebuia să fie însemnată prin șanțuri. Comisarii austrieci trebuiau să dea dovadă de comportament binevoitor față de locuitorii Bucovinei și să-i liniștească pe aceștia în privința viitorul lor, precum și a totalei libertăți religioase. Împăratul insista, totuși, ca să fie obținute hotare sigure și vizibile cu orice preț, iar aceasta să se facă mereu doar într-o manieră amicală cu turcii. Călătoriile lui Mieg aveau să fie plătite de Hadik, în timp ce eventualele cheltuieli mai mari ale generalului Barco urmau să fie acoperite de împărat²⁵. Din această scrisoare a împăratului către generalul Hadik se poate constata că, Curtea de la Viena era gata să facă anumite cedări, să plătească sume însemnate de bani comisarilor otomani sau boierilor moldoveni, numai pentru a urgenta procesul de reglementare a frontierei Bucovinei și a evita unele neînțelegeri care puteau să compromită întreaga operațiune.

Delimitarea hotarelor Bucovinei în anul 1775

Kaunitz și Thugut insistau să fie accelerată reglementarea hotarului, pentru a preveni orice fel de intrigi nedorite. În 15 august, generalul Barco a plecat împreună cu Jenisch de la Lemberg și, în 18 august, sosind la Cernăuți, l-au îndemnat pe guvernatorul militar al Bucovinei, general-maiorul Splény, să trimită o scrisoare către comisarul turc, prin care să-l informeze pe Tahir Aga despre sosirea lui Barco și desemnarea localității Baia ca loc de reuniune a comisarilor. Căpitanul von Scherz și traducătorul Klezl au plecat la Focșani, unde se afla atunci Tahir Aga, pentru a transmite scrisoarea respectivă. Ei au primit și misiunea să încerce să-l convingă pe Tahir Aga să vină direct la Baia și să nu treacă prin Iași²⁶, pentru a preîntâmpina o eventuală întâlnire a lui Tahir Aga în capitala Moldovei cu domnitorul Grigore Ghica.

Pe 22 august, Barco a plecat la Suceava pentru a vizita hotarele Bucovinei. În aceeași zi, Scherz și Klezl se întâlneau la Focșani cu Tahir Aga. Însă, misiunea curierilor austrieci de a-l convinge pe comisarul otoman să vină direct la Baia a eșuat. Tahir Aga primise deja mandatul să se pună mai întâi în înțelegere cu

²⁵ Constantin Ungureanu, „Delimitarea frontierei Bucovinei în anii 1775–1776”, în „Analele Bucovinei”, anul XII, nr. 2 (25), 2005, pp. 486–487.

²⁶ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 15.

comandamentul turc de la Hotin și nu s-a lăsat distras de la această misiune. Astfel, începerea negocierilor privind reglementarea hotarelor Bucovinei a fost târăgănată, fapt ce a pus la încercare răbdarea lui Kaunitz, Thugut și Barco.

Autoritățile austriece doreau să-l excludă prin toate mijloacele pe domnitorul Moldovei de la preconizatele tratative. Însă, în pofida tuturor ostenețelor pe care le-au depus Thugut și Barco pentru a-l ține pe Tahir Aga la distanță de Grigore al III-lea Ghica, totuși delegația turcă a plecat mai întâi la Iași și a sosit la Baia abia în 13 septembrie. Delegația turcă, care era formată din 35 de persoane, a fost primită solemn de către Barco, Mieg, Jenisch și alți ofițeri austrieci²⁷. După câteva zile de ceremonii și cadouri reciproce, cele două delegații au plecat în direcția Câmpulung – Vatra-Dornei, pentru a începe procedura de delimitare a noii frontiere. În 21 septembrie, comisarii austrieci și otomani au ajuns la muntele Giurnalău, urmând să înceapă negocierea hotarului la locul numit „Tesna împuțită”, de lângă pasul Borgo. Fixarea hotarului în zona muntoasă din sudul Bucovinei a decurs anevoios, existând mai multe neînțelegeri și conflicte între reprezentanții celor două delegații.

Până în 5 octombrie a fost definitivat hotarul de la Poiana Vânătorului, prin Serişorul Mare și Dealul Negru până la pârâul Dorna Neagră și revărsarea acestuia în râul Bistrița. În următoarele zile s-a marcat hotarul de-a lungul râului Bistrița, apoi prin Valea Aramă până la Chirilul și muntele Rarău, și în continuare până la Valea Negruleasa și Stulpicani²⁸. Până în 17 octombrie, hotarul a fost stabilit până la Horodniceni și Uncești, iar în continuare până la Litenii Mari, sat situat la vărsarea râului Suceava în Siret. În 14 octombrie, comisia mixtă a ajuns la Litenii Mari, unde Tahir s-a declarat de acord cu trasarea în continuare a frontierei de-a lungul râului Siret (a se vedea harta de mai jos). În ziua următoare, în 15 octombrie, a fost adresată o scrisoare către Thugut, în care s-a prezentat rugămintea ca la Poartă să se ia apărarea lui Tahir împotriva suspiciunilor domnitorului Moldovei, Grigore al III-lea Ghica, care nu era de acord cu trasarea frontierei Bucovinei pe râul Siret.

În zilele următoare, austriecii au obținut acceptul comisarilor otomani de trasare a frontierei de sud-est a Bucovinei pe râul Siret, de la confluența sa cu râul Suceava, în zona satului Litenii Mari, apoi în sus pe râu, până la vărsarea pârâului Molnița în râul Siret. La Grimești (un sat de lângă orașul Siret), Tahir Aga i-a solicitat din nou lui Barco să se obțină trimiterea la Poartă a unei scrisori în apărarea sa, fiindcă domnitorul Ghica i-a făcut reproșuri în legătură cu acceptarea liniei Siretului ca hotar și a declarat că, prin aceasta, și-ar fi depășit împuternicirile. Despre această situație s-a raportat și lui Kaunitz²⁹.

În 21 octombrie hotarul a fost marcat pe pârâul Molnița până la satul Privorochia, iar până în 24 octombrie, bornele de hotar au fost fixate până la vărsarea

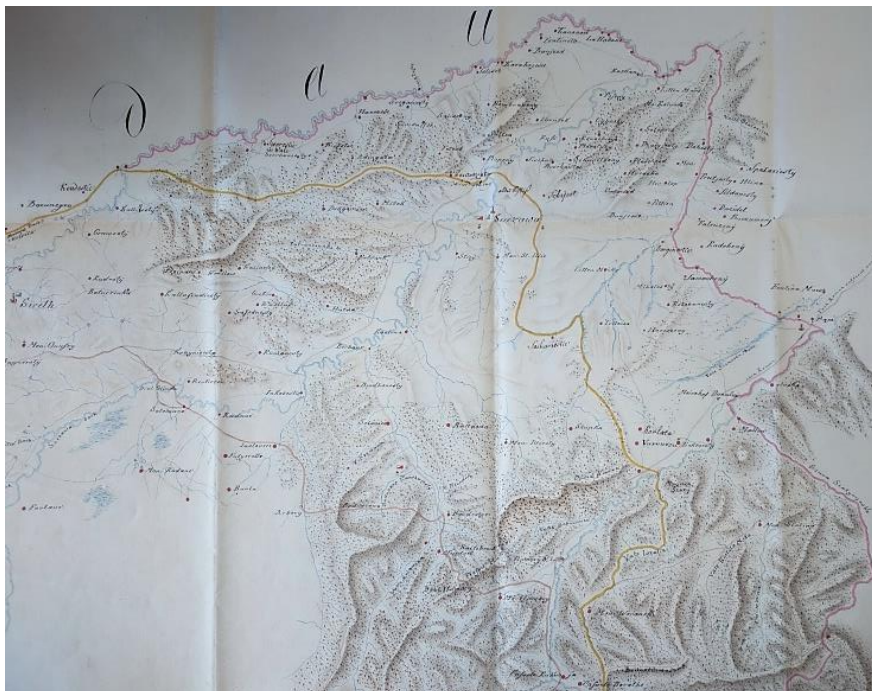
---

²⁷ *Ibidem*, p. 16.

²⁸ *Ibidem*, p. 18.

²⁹ *Ibidem*, p. 19.

pârâului Molnița în râul Prut. Precizăm că în zona ținutului Herța există două pâraie cu aceeași denumire, Molnița. Ambele pâraie izvorăsc în zona satelor Mihoreni – Mogoșești, dar un pârâu se îndreaptă spre sud și se varsă în râul Siret, mai la sud de orașul Siret, iar altul se îndreaptă spre nord-est, prin satele Godinești și Horbova și se varsă în Prut, în zona satului Molnița.

Hotarul delimitat în sud-estul Bucovinei, în anul 1775

Sursa: Kriegsarchiv Wien (fotocopie realizată de Ionuț Alexandru Cristea)

Din 26 până în 28 octombrie a fost fixat hotarul până la satul Cernauca. Însă, în 29 octombrie a izbucnit un conflict din cauza fixării a două borne de hotar pe dealurile dominante de lângă Cernauca. Deși conflictul a fost soluționat în favoarea Austriei, acesta a servit ca motiv pentru sistarea negocierilor de delimitare a hotarului în 1775. Generalul Barco a încercat să-l determine pe Tahir Aga să fie întocmit și eliberat un document conform realizărilor de până atunci în reglementarea frontierei, dar șeful comisiei turce s-a împotrivit acestei propuneri. În 30 octombrie, întreaga comisie austro-turcă s-a destrămat. Jenisch și maiorul Barco (un fiu al generalului Barco), împreună cu nouă husari, au plecat prin Clișcăuți spre Hotin, pentru a-i face o vizită pașalei de Hotin și a-i transmite obişnuitele cadouri. Ceilalți membri din comisia austriacă au sosit în 31 octombrie la Rașcov, iar în 1 noiembrie la Prihorodoc. Aici generalul Barco a primit comunicarea de la Jenisch și maiorul Barco din Hotin, că pașaua nu dorea să înceapă negocierile privind linia de hotar în zona Hotinului

fără Tahir. În consecință, negocierile de finisare a delimitării hotarului au fost amânate pentru mai multe luni³⁰.

Astfel, speranțele austrieților de a fixa hotarul în 1775 nu au fost încununate cu succes. Ba mai mult, în 14 noiembrie, comisia turcă a declarat că porțiunea din ținutul Hotin nu va putea fi cedată și, de asemenea, linia de hotar deja însemnată pe râul Siret nu era recunoscută de Poartă³¹. Deși generalul Barco și-a depus toată silința de a-l convinge pe Tahir să continue negocierile, acesta a refuzat aceste propuneri și nici nu a recunoscut lucrul deja efectuat. După aceste evenimente, Barco a fost nevoit să întrerupă negocierile cu Tahir și a raportat despre aceasta lui Kaunitz și Thugut.

Negocierile au intrat în impas mai ales din cauza divergențelor dintre austrieți și turci privind apartenența extremității de nord-vest a raialei Hotin. Austrieții au ocupat nouă sate de pe malul Nistrului, din raiaua Hotin, până la satul Prihorodoc, care se afla la doar câțiva kilometri de orașul și cetatea Hotin. Totodată, în dreptul satului Prihorodoc se varsă în Nistru râul Zbruci, care constituia hotarul de est al Galiției, iar din 1772 devenise frontiera de est a Imperiului Habsburgic. Deoarece anume în această parte a raialei Hotin se afla cea mai întinsă pădure din zonă, care era situată la o altitudine înaltă și domina împrejurimile, anexarea acestui teritoriu avea o mare importanță geostrategică pentru Imperiul Habsburgic. Încă din iulie 1775, Kaunitz declara că anume la Hotin va fi cel mai greu de realizat delimitarea hotarului, fiindcă turcii doreau să păstreze necondiționat întreg ținutul. De aceea el considera că ar fi mai bine de anunțat că Austria renunță la înălțimile de la Prihorodoc și este gata să-și retragă pretențiile până la pârâul Rașcov sau chiar până la pârâul Rohatin. Totuși, Kaunitz nu excludea faptul că Austria ar putea să insiste asupra menținerii cu orice preț a înălțimilor de la Prihorodoc și mai degrabă ar accepta să lase Turciei teritorii în zona Siretului și Sucevei³².

Nu se cunoaște cauza reală a întreruperii negocierilor de către partea turcă și a nerecunoașterii frontierei deja convenite cu comisia austriacă. Probabil că domnitorul Moldovei, care s-a împotrivit cu hotărâre față de această cedare a nordului Moldovei, a reușit să-i convingă pe funcționarii otomani să nu recunoască linia Siretului drept frontieră a viitoarei Bucovine. Dacă hotarul ar fi fost recunoscut așa cum se negociase și se convenise de comisia austro-turcă în lunile septembrie – octombrie 1775, Austria ar fi obținut o frontieră de sud-est a Bucovinei mult mai convenabilă, trasată în principal de-a lungul râurilor Bistrița, Suceava și Siret, precum și a celor două pâraie Molnița din zona Herței. Însă, mai târziu, autoritățile habsburgice au renunțat la râul Siret ca linie de hotar și s-au mulțumit cu un teritoriu mai restrâns al Bucovinei, iar în zona ținutului Herța hotarul a fost mutat mai la nord, de la pârâul Molnița la pârâul Lucovița.

³⁰ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, pp. 488–489.

³¹ Daniel Werenka, *op. cit.*, p. 20.

³² *Ibidem*, p. 11.

Finisarea operațiunii de delimitare a frontierei Bucovinei

Negocierile de delimitare pe teren a noului hotar au fost reluate în 13 ianuarie 1776³³ și, cu mari dificultăți, au continuat până în iunie 1776. Pe parcursul acestei operațiuni, demnitarii austrieci au suportat cheltuielile necesare și au oferit delegaților otomani cadouri și bani. Astfel, reprezentantul raialei Hotin, Ali Pașa, a primit 600 de guldeni, iar lui Mehmet Tahir Aga i s-au oferit încă 4 000 de florini³⁴. Reprezentanții domnitorului Moldovei au fost împiedicați să participe la operațiunea de delimitare a hotarului. Moldovenii au încercat să salveze orașele Siret și Suceava, vechile capitale ale Moldovei, dar cererile lor au fost neglijate, iar orașele respective au fost anexate de Austria.

În 30 iunie 1776 a fost semnată o nouă convenție de către Mehmet Tahir Aga și generalul von Barco. Prin această convenție se precizau punctele și modul de trecere a frontierei, se menționa ce forțe militare urmau să staționeze în zona de hotar, ambele părți se angajau să stimuleze comerțul, să apere interesele proprietarilor laici și ecleziaștici și să reglementeze problemele de interes reciproc³⁵.

În 2 iulie 1776 a fost semnată la Balamutca (un sat de lângă Nistru, de la hotarul raialei Hotin) ultima convenție austro-turcă, prin care se reglementa definitiv hotarul dintre cele două imperii. Atunci s-a decis ca în zona dintre Prut și Nistru frontiera austriacă să fie extinsă de la pârâul Stanahora spre est, până la pârâul Rachitna, în schimb în zona Hotinului, hotarul propus de austrieci până la satul Prihorodoc a fost retras până la Pârâul Negru și Onut. Conform acestei convenții, autoritățile austriece ocupau orașele Cernăuți, Siret și Suceava, împreună cu 226 sate și 52 de cătune din nord-vestul Moldovei³⁶, fiind nevoite să „cedeze” Moldovei 64 de localități, cu zece cătune ocupate (nouă sate din ținutul Hotin, 14 sate din ținutul Cernăuți, din zona Herței și 41 de sate, cu zece cătune din ținutul Suceava)³⁷. După alte informații, în urma acestei convenții Austria a renunțat la 38 de sate din ținutul Suceava, 12 sate din ținutul Cernăuți și toate cele nouă sate din raiaua Hotin³⁸.

Așadar, inițial Imperiul Habsburgic a ocupat nouă sate din extremitatea nord-vestică a raialei Hotin (Onut, Balamutca, Rjavineț, Rașcov, Perebicăuți, Rohatin, Gordeuți, Prihorodoc și parțial Colencăuți)³⁹, care, datorită apropierii de cetatea Hotin, reprezentau o importanță strategică deosebită pentru Austria. Cedarea acestei porțiuni de teritoriu din raiaua Hotin către Austria ar fi prezentat un pericol direct pentru

³³ Idem, *Ueber die Grenzregulierung der Bukowina zur Zeit der Vereinigung mit Oesterreich*, Czernowitz, 1895, p. 7.

³⁴ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 11; Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 81.

³⁵ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 81.

³⁶ Daniel Werenka, *op. cit.*, pp. 7–8.

³⁷ Johann Polek, „Ortschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775” (în continuare se va cita: Johann Polek, „Ortschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775”), în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums” (în continuare se va cita: JBLM), nr. 1, 1893, pp. 30–39.

³⁸ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 11; Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 82.

³⁹ Johann Polek, *op. cit.*, pp. 30–39.

cetatea Hotin și ar fi contravenit intereselor imperiale ale Rusiei în zonă. Anume din aceste considerente, după delimitarea hotarului pe teren, Austria a fost nevoită să cedeze satele din raiaua Hotin, ocupând în schimb nouă sate din ținutul Cernăuți (Toporăuți, Rarancea, Mahala, Cotul Ostriței, Boian, Lehuceni, Lehăcenii Tăutului, Stroești de Sus sau Gogolina și Stroești de Jos sau Novoselița), situate la sud-est de Cernaucă, între râul Prut și pârâul Rachitna⁴⁰. Aceste sate, care inițial nu au fost ocupate de trupele imperiale, au fost cedate Austriei ca o compensație pentru renunțarea la satele din raiaua Hotin. În schimb, după încheierea convenției de la Balamutca, Imperiul Habsburgic a retrocedat Moldovei 14 sate (după alte informații 12 sate) din sudul ținutului Cernăuți (zona Herței). Delimitarea hotarului în zona Câmpulung Moldovenesc s-a finisat abia în iulie 1783. Din acest ocol au rămas la Moldova satele: Șarul Dornei, Păltiniș, Crucea, Holda și cătunele Gioseni și Chiril⁴¹.

În timpul delimitării frontierei nu s-a ținut cont nici de împărțirea administrativ-teritorială a Moldovei, nici de hotarele satelor sau moșiilor, mai multe localități fiind dezmembrate. În zona dintre Prut și Nistru, noua frontieră a coincis cu hotarul dintre ținutul Cernăuți și raiaua Hotin, fiind dezmembrat parțial doar satul Onut de pe malul Nistrului. La sud de Cernăuți, noua frontieră a tăiat în două satele Mamornița și Lucovița, iar o parte din teritoriul satelor Novoselița și Nihoreni au fost incluse la Bucovina⁴². În ținutul Suceava, noul hotar a împărțit sau a dezmembrat parțial satele ori seliștile Bodeni, Borghinești, Bunești, Calinești pe Siret, Chilișeni, moșia Hrețca de lângă Suceava, Lețcani, Liteni, Lucăcești, Negostina sau Verpole, Podeni, Rogojești, Rudești sau Gropana, Rușciori, Sinăuți, Stanilești, Tolova și Valea Seacă⁴³. Majoritatea acestor sate se aflau în apropierea orașelor Siret și Suceava, iar multe au dispărut ulterior ori s-au contopit pe parcurs cu localitățile vecine. Noua frontieră a fost trasată în imediata apropiere a orașelor Siret și Suceava, ceea ce s-a răsfrânt negativ asupra dezvoltării economice a acestor localități.

Astfel, în contextul crizei orientale din anii 1768–1774, Imperiul Habsburgic a ocupat partea de nord-vest a Moldovei, cu vechile capitale Siret și Suceava, cu străvechea Episcopie de la Rădăuți, cu renumitele mănăstiri voievodale Putna, Moldovița, Sucevița, Voroneț, Dragomirna, Humor ș.a., motivând această anexare prin necesitatea de a obține o legătură mai convenabilă între Transilvania și Galiția de curând anexată. Însă, adevăratul motiv al anexării acestui teritoriu, supranumit și „cheia Moldovei”, a fost intenția Austriei de a-și mări influența în Principatele Române, pentru a se opune efectiv înaintării Rusiei în Balcani.

⁴⁰ Al. Crigorovici, „Răpirea Bucovinei și politica Franței”, în „Codrul Cosminului”, nr. X–XII, 1938, p. 444; Gabriel Bădărău, „Principatele Române în politica habsburgică sud-est europeană (1774–1787)”, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, anul XXVII, 1988, p. 67.

⁴¹ Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 7; Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 82.

⁴² Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, București, Editura Academiei Române, 1996, pp. 330, 335, 364, 365.

⁴³ *Ibidem*, pp. 169, 172, 190, 199, 223, 302, 322, 324, 327, 360, 392, 418, 422, 423, 453, 488, 497.

Teritoriul anexat avea o suprafață de 10 441 de km² și circa 71 750 de locuitori⁴⁴. Potrivit calculelor lui Pavel Dimitriu, care a studiat detaliat materialele recensămintelor rusești din anii 1772–1773 și 1774, Austria a anexat în întregime ținutul Câmpulung–Cernăuți sau fostul ocol Câmpulung-Rusesc (1 982 de km²), 92,5% din teritoriul ținutului Câmpulung–Suceava (ocolul Câmpulung-Moldovenesc), cu o suprafață de 2 235 de km², 88% din ținutul Cernăuți (2 297 de km²) și 50,2% din ținutul Suceava (3 968 de km²), adică 10 482 de km² de pământ sau 14,9% din teritoriul Moldovei, care se afla atunci sub jurisdicția efectivă a domnitorilor moldoveni (fără Bugeac și raialele turcești din sudul actualei Basarabii). După datele recensămintelor rusești din anii 1772–1774, pe acest teritoriu existau atunci 14 489 de case, în care locuiau circa 72 500 de locuitori, ceea ce constituia 14,6% din populația totală a Principatului⁴⁵.

Jurământul de credință față de autoritățile austriece

Încă din 16 noiembrie 1774 (adică cu mult timp înainte de semnarea primei convenții austro-turce de la 7 mai 1775), guvernatorul militar al Bucovinei, generalul Gabriel von Splény, a emis o proclamație prin care cerea locuitorilor din teritoriul ocupat să se supună noilor autorități austriece⁴⁶. După semnarea tuturor convențiilor austro-turce și delimitarea definitivă a frontierei dintre cele două imperii, Curtea de la Viena a dorit să legitimeze actul de răpire a Bucovinei din 1774.

În 1/12 octombrie 1777, populația Bucovinei a fost chemată să depună jurământ de credință față de noua stăpânire austriacă. În capitala provinciei urmau să depună jurământ toți nobilii laici (boierii, mazilii, ruțașii și șleahtele) și ecleziaștici care aveau proprietăți în Bucovina. La această ceremonie oficială au fost invitați zece clerici din Bucovina și opt din Moldova (inclusiv mitropolitul de la Iași și reprezentanții mănăștirilor Slatina, Barnovschi, Cetățuia, Spiridon, Frumos și Probata, care posedau moșii în Bucovina); 26 de boieri din Bucovina și 36 din Moldova; 92 de mazili din Bucovina și 16 din Moldova, 109 ruțași și 142 de șleahle din Bucovina – în total 439 de nobili laici și ecleziaștici. În lista boierilor din Moldova au fost incluși marii dregători: Alexandru Neculce, Matei Hurmuzachi, Nicolae Ruset, Gheorghe Beldeman, Constantin Palade, Iordache Cantacuzino, Ioniță Cantacuzino, Constantin Sturza, Iordachi Aslan, Ioniță Sturza ș.a.⁴⁷, care dețineau cele mai multe moșii în ținutul Cernăuți.

Ceremonia oficială s-a desfășurat la Cernăuți, sub conducerea episcopului Dositei Herescu, în prezența guvernatorului militar Splény și a circa 800 de invitați

⁴⁴ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 81.

⁴⁵ Pavel Dimitriu, *Народонаселение Молдавии (Populația Moldovei)*, Chișinău, Editura Știința, 1973, p. 39.

⁴⁶ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 82.

⁴⁷ Johann Polek, „Die Huldigung der Bukowina”, în JBLM, nr. 10, 1902, p. 11.

oficiali din diferite provincii austriece și din Moldova. Starostele ținutului Cernăuți, Ilie Herescu, fratele episcopului, a citit în fața celor prezenți jurământul de credință. Jurământul a fost semnat direct sau prin reprezentanți de: zece preoți din Bucovina și un călugăr din Moldova; 26 de boieri din Bucovina și trei din Moldova; 92 de mazili din Bucovina și 11 din Moldova; 109 ruțași și 142 de șleahțe din Bucovina. În același timp, mitropolitul de la Iași, reprezentanții celor șase mănăstiri, 33 de boieri și cinci mazili din Moldova au refuzat să depună jurământul de credință față de noua stăpânire habsburgică⁴⁸. Drept consecință, proprietățile acestor boieri și mănăstiri (majoritatea dintre Prut și Nistru) au fost treptat înstrăinate, fiind arendate sau cumpărate de către evrei, armeni, polonezi sau germani.

În timp ce la Cernăuți populația presta jurământul de credință față de noua stăpânire, la Iași era decapitat domnitorul Grigore al III-lea Ghica, care s-a opus cu fermitate actului de răpire a Bucovinei⁴⁹. În timpul războiului ruso-turc, acesta s-a aflat timp de patru ani la Petersburg împreună cu familia sa, iar în toamna anului 1774 a fost reinstalat în tronul Moldovei cu sprijinul Rusiei. Domnitorul Ghica a acuzat Poarta că nu este capabilă, ca putere suzerană, să asigure integritatea teritorială a Moldovei și a dat de înțeles că și-ar putea căuta protecția altei țări, devenind astfel un domn incomod pentru Istanbul. Nici Curtea de la Viena nu era cointereseată în continuarea domniei lui Grigore Ghica la Iași, cunoscându-se insistența cu care acesta s-a împotrivit cedării Bucovinei. De aceea, coincidența depunerii jurământului de credință de la Cernăuți și asasinarea domnitorului Grigore al III-lea Ghica la Iași nu pare să fi fost o simplă întâmplare, ci mai degrabă o înțelegere tacită între demnitarii austrieci și otomani.

Odată cu încheierea convențiilor austro-turce și depunerea jurământului de credință față de noua stăpânire, a fost pecetluită definitiv soarta nord-vestului Moldovei. Bucovina a fost înglobată în sistemul Imperiului Habsburgic și timp de 144 de ani s-a aflat sub stăpânire străină.

Situația etno-demografică și culturală din spațiul Bucovinei până la 1775

La momentul anexării Bucovinei, nivelul de dezvoltare social-economică din acest teritoriu era asemănător cu cel al altor ținuturi ale Moldovei. Ocupațiile de căpetenie ale locuitorilor erau agricultura și creșterea vitelor, mica industrie fiind slab dezvoltată. Principalele produse comercializate erau vitele, lemnul, sarea, mierea, lâna. Comerțul era practicat mai ales de evrei și armeni. Cea mai mare parte a Bucovinei, mai ales zona de deal și de munte, era acoperită de păduri, dar această bogăție era valorificată doar în mică măsură. Până la ocuparea Bucovinei, situația socială a țăranilor de aici era mai bună decât în Galiția. Țăranii trebuiau să

---

⁴⁸ *Ibidem*, p. 11.

⁴⁹ Mihai Iacobescu, *op. cit.*, pp. 84–87.

presteze 12 zile de lucru pe an pentru proprietarii de pământ și să plătească dijma. Pentru comparație, țăranii din Galiția prestau anual un număr mult mai mare de zile de lucru pentru proprietarii de terenuri, din care cauză mulți fugeau în Moldova.

Numărul exact al populației Bucovinei la momentul anexării nu este cunoscut, izvoarele istorice oferind diferite date statistice (de la 11 421 de familii pentru anul 1774⁵⁰, până la 17 047 de familii pentru anii 1775–1776⁵¹). În realitate, la începutul dominației habsburgice, populația Bucovinei se încadra în limitele cuprinse între 67 000–73 000 de persoane. Spațiul respectiv a fost populat de români din cele mai vechi timpuri. Fiind însă la o margine de țară, nordul Moldovei a fost puternic influențat de mișcările de populație, în special din spațiul slav. Potrivit rezultatelor cercetărilor din ultimul timp, în preajma anexării Bucovinei de către Austria, în acest teritoriu locuiau circa 67 900 de persoane, dintre care circa 39 814 (58,6%) erau moldoveni (români); 16 200 (23,8%) – ruteni; 5 375 (7,9%) – huțuli; 2 365 (3,5%) – evrei; 2 115 (3,1%) – țigani; 1 425 (2,1%) – ruși; 400 – armeni⁵². Românii formau majoritatea populației și erau răspândiți pe suprafața întregii Bucovine. În zona dintre Prut și Nistru și pe valea Ceremușului, românii reprezentau circa o treime, iar ucrainenii două treimi din populație. Huțulii locuiau în zona muntoasă a Câmpulungului Rusesc. Evreii formau trei comunități importante la Cernăuți, Suceava și Vijnița. Austria n-a evocat drept motiv pentru anexarea Bucovinei diferența etnică a acestui teritoriu față de restul Moldovei, ci necesitatea de a avea o legătură mai bună între Transilvania și Galiția.

La începutul stăpânirii austriece, în Bucovina existau mai multe tipuri de proprietate: domnească, ecleziastică, boierească și răzeșească. Orașele Cernăuți, Siret și Suceava făceau parte din domeniul domnesc. Un mare număr de sate, mai ales în zona dintre Prut și Nistru, se aflau în stăpânirea marilor dregători de la curtea domnească și a diferitor familii boierești moldovenești, care însă locuiau la Iași și în alte ținuturi din Moldova. În zona muntoasă Câmpulung-Rusesc și Câmpulung-Moldovenesc țăranii erau liberi, iar în satele din sud-vestul Bucovinei nu erau mari proprietari. Cele mai întinse erau posesiunile ecleziastice, cu o suprafață de 105 mii pătrate, din cele 190 ale întregii Bucovine. Cele mai multe moșii aparțineau diferitor mănăstiri. Episcopia din Rădăuți deținea domeniul Coțmani, cu mai multe sate din nordul provinciei, iar de Mitropolia din Iași aparțineau câteva sate de lângă Suceava. Satele răzeșești (circa 50 la număr) erau concentrate în partea de nord a Bucovinei, în special în văile râurilor Prut, Ceremuș și pe cursul superior al Siretului⁵³. În ansamblu, structura proprietății funciare a Bucovinei la începutul stăpânirii austriece avea un caracter indiscutabil românesc.

⁵⁰ Ferdinand Ziegler, *Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Militärverwaltung*, Bd. I, Czernowitz, 1896, p. 13.

⁵¹ Johann Polek, „Ortschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775”, p. 39.

⁵² Constantin Ungureanu, Călin Pantea, *Atlasul etno-lingvistic și confesional al Bucovinei. 1774–2002*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018, pp. 14–15, 91–94.

⁵³ Constantin Ungureanu, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece. 1774–1918*, Chișinău, Editura Civitas, 2003, p. 49.

Până la anexarea Bucovinei, în acest teritoriu au funcționat șase școli domnești (la Putna, Cernăuți, Siret, Suceava, Rădăuți și Câmpulung). Deși la școlile domnești sau ținutale se foloseau manuale și cărți de uz bisericesc, totuși, prin conținut și organizare ele se deosebeau de școlile mănăstirești și bisericești, constituind o tranziție către învățământul laic. La Rădăuți funcționa și o școală episcopală, înființată în 1747. Cea mai importantă instituție de învățământ era școala publică de la Putna, cu o durată a studiilor de șapte ani. Această școală s-a afirmat în plan cultural mai ales în perioada 1759–1779, când aici au activat cărturari ca Iacob Putneanul, Vartolomeu Măzăreanu, Gherasim Clipa. La începutul stăpânirii austriece, învățământul primar se afla în etapa incipientă de dezvoltare, instituțiile de învățământ din teritoriul Bucovinei asigurau instruirea unui număr redus de copii, iar majoritatea absolută a populației era analfabetă.

Consecințele anexării Bucovinei

În Bucovina a fost instalată o administrație militară, în frunte cu generalii Gabriel von Splény (1774–1778) și Karl von Enzenberg (1778–1786). În perioada administrației militare, în Bucovina au fost aplicate reforme, care urmau să modifice stările de lucruri existente pe timpul Moldovei. Noua stăpânire a rupt legăturile canonice ce existau din vechime între Episcopia din Rădăuți și Mitropolia Moldovei din Iași, mutând reședința episcopală de la Rădăuți la Cernăuți. Noua Episcopie a Bucovinei, cu dependența ei ierarhică de Mitropolia sârbească de la Karlowitz, a fost înființată în 12 februarie 1782. Concomitent au fost desființate șapte mănăstiri și toate cele 13 schituri, rămânând numai trei mănăstiri (Putna, Sucevița și Dragomirna), cu câte un sobor de 25 de călugări la fiecare. Averile mănăstirești și episcopale au fost secularizate, iar în 1783 a fost creat Fondul Bisericesc greco-oriental al Bucovinei (reorganizat definitiv în 1786), care avea menirea de a susține bisericile și școlile⁵⁴.

Reformele din anii 1782–1783 au subminat pozițiile Bisericii Ortodoxe și a învățământului românesc din Bucovina. În consecință, o parte dintre cei mai de seamă cărturari, printre care Vartolomeu Măzăreanu, Gherasim Clipa, Meletie Brandaburul, egumenii de la mănăstiri, au trecut cordonul în Moldova. După plecarea lui Vartolomeu Măzăreanu la Mănăstirea Neamț, și-a sistat activitatea și Academia teologică de la Putna, care era cea mai importantă instituție de învățământ din Bucovina.

Autoritățile austriece au demarat reforme școlare, care aveau scopul de a integra acest teritoriu în sistemul educațional al Imperiului Habsburgic. În 10 ianuarie 1784 a fost emis un rescript împăărătesc, prin care învățământul din Bucovina, trecut sub conducerea Consistoriului episcopal ortodox din Cernăuți, a fost decretat obligator. La Cernăuți și Suceava au fost deschise școli normale, cu limbile de instruire

---

⁵⁴ Ion Nistor, *op. cit.*, pp. 36–37.

germană și română, care trebuiau să servească drept model pentru celelalte școli din provincie și să pregătească învățători pentru școlile de la țară. Totodată, școlile naționale moldovenești nu au mai beneficiat de susținerea materială necesară și cu timpul au fost desființate. În aprilie 1784 mai existau doar școlile moldovenești de la Suceava și Cernăuți, dar care nu erau instituții separate. La sfârșitul administrației militare, în Bucovina funcționau două școli normale (la Cernăuți și Suceava), precum și șase școli districtuale sau principale la Cernăuți, Suceava, Siret, Câmpulung Moldovenesc, Vașcăuți și Zastavna. Școlile principale mixte germano-române erau destinate pregătirii copiilor pentru școlile normale sau pentru unele funcții publice. Atunci au început să fie deschise și școli triviale la țară, dar numărul acestor școli era încă foarte mic. Toate aceste școli erau frecventate de un număr foarte mic de copii, marea majoritate a populației Bucovinei fiind neștiutoare de carte.

Încă din primii ani de administrație militară, în Bucovina s-a stabilit un număr mare de imigranți din provinciile vecine (Galiția, Transilvania, Maramureș, dar și Moldova). Până în anul 1779, cele mai însemnate imigrări s-au produs din Galiția. Cei mai mulți imigranți ruteni se așezau în satele din nordul și vestul Bucovinei, ceea ce a contribuit la asimilarea treptată a minorității românești din acest spațiu. Totodată, mulți imigranți din Galiția au ajuns în partea centrală și chiar de sud a Bucovinei, unde au întemeiat mai multe sate noi, mai ales de-a lungul hotarului cu Moldova, în apropiere de orașele Siret și Suceava. Din cauza numărului mare de imigranți, în primii ani de administrație austriacă a crescut rapid numărul locuitorilor din Bucovina. Conform recensământului din anul 1779, în Bucovina locuiau 23 385 de familii sau circa 116 925 de persoane⁵⁵. În 1786, Bucovina era locuită de 29 102 familii sau 135 494 de locuitori⁵⁶. Astfel, doar în decurs de 12 ani, numărul locuitorilor din Bucovina s-a dublat: de la circa 67 000 – 73 000 de persoane în 1774, la circa 135 000 de persoane în 1786.

În perioada administrației militare a început și procesul de colonizare a Bucovinei. Atunci au fost înființate cinci colonii cu imigranți maghiari, trei cu lipoveni, s-a constituit prima colonie cu mineri germani (la Iacobeni). În urma colonizărilor și imigrărilor din perioada administrației militare, la sfârșitul anului 1786, numărul total al maghiarilor era de 2 350 de persoane, al germanilor de circa 1 580 (cei mai mulți catolici), al lipovenilor de circa 400 de persoane. Totodată, administrația generalului Enzenberg a luat măsuri dure față de evrei, mulți fiind obligați să părăsească Bucovina. În consecință, numărul evreilor din Bucovina s-a redus de la 1 069 de familii, în 1780, la 308 familii, în 1786⁵⁷.

După anularea autonomiei Bucovinei, un număr mare de bucovineni au emigrat în Moldova. Totuși, numărul locuitorilor a continuat să crească, mai ales datorită imigrației țăranilor ucraineni din Galiția și sosirii coloniștilor din diferite provincii

⁵⁵ Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774–1785)*, Czernowitz, Selbstverl., 1895, pp. 173–177.

⁵⁶ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, pp. 60–61.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 81.

austriece, ceea ce a contribuit la mărirea ponderii străinilor în populația Bucovinei. În anul 1789, în Bucovina locuiau 28 653 de familii creștine și 463 de familii evreiești, cu un total de 146 542 de persoane⁵⁸. Până în anul 1803, populația Bucovinei a atins cifra de 201 830 de persoane, sporul real al populației în intervalul 1789–1803 fiind de 55 288 de persoane, deși sporul natural al populației în această perioadă a constituit 51 500 de persoane⁵⁹. Evident, în rezultatul acestor procese migraționiste, cea mai afectată era comunitatea românească, care treptat se diminua în favoarea altor grupuri etnice.

Până la începutul secolului al XIX-lea, populația Bucovinei a crescut mult mai rapid decât în ținuturile limitrofe din nordul Moldovei. Bunăoară, în intervalul 1774–1803, numărul locuitorilor Bucovinei s-a mărit de la circa 72 500 la 201 830 de persoane, cu 178,4%. În același interval, populația ținutului Suceava (rămas la Moldova) a crescut cu 122,4%, a ținutului Iași – cu 96,4%, a ținuturilor Botoșani și Hârlău – cu 82,8%, a ținutului Soroca – cu 65,7%, a ținutului Dorohoi – cu 51,9%, iar populația ținutului Neamț chiar a scăzut cu 7,5%⁶⁰. Aproape triplarea populației Bucovinei în decurs de doar trei decenii ne arată amploarea imigrărilor din Galiția, mai ales în condițiile când un număr însemnat de români bucovineni se refugiau în Moldova.

Administrația militară, când Bucovina a dispus de o anumită autonomie, a fost doar o etapă temporară de întărire a stăpânirii austriece. Prin decretul imperial din 6 august 1786, autoritățile habsburgice au dispus instituirea unei administrații civile și înglobarea Bucovinei în provincia Galiția, ca al 19-lea cerc administrativ. Bucovinenii nu aveau nimic în comun cu galițienii, având un trecut istoric diferit, o altă structură etnică, confesională și socială a populației, altă cultură, limbă, tradiții și datini, iar elitele bucovinene și-au exprimat nemulțumirea față de noua administrație. Lichidarea autonomiei Bucovinei și înglobarea acestui teritoriu în administrația Galiției a avut urmări negative și pentru locuitorii satelor. Situația socială a țăranilor din Galiția era mai gravă decât în Bucovina, fiindcă erau nevoiți să presteze mai multe zile de lucru pe an pe terenurile marilor proprietari de pământ. Treptat, și țăranii din Bucovina au fost obligați la mai multe zile de lucru și la plata unor impozite suplimentare. Deoarece mulți boieri și mazili moldoveni, care dețineau proprietăți în Bucovina, au refuzat să depună jurământ față de noile autorități, cu timpul au fost nevoiți să vândă aceste terenuri. Mai ales în partea de nord a Bucovinei, multe terenuri arabile au fost cumpărate sau luate în arendă de evrei, armeni ori polonezi bogăți, cei mai mulți veniți din Galiția. Noii proprietari și arendași au facilitat sosirea țăranilor galițieni în acest teritoriu și au aplicat normele sociale din Galiția în privința dijmei și zilelor de lucru, care le erau mai avantajoase.

⁵⁸ Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, Fond 1, inv.1, d. 239, f. 1.

⁵⁹ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 83.

⁶⁰ Idem, „Procese migraționiste în Bucovina în timpul administrației galițiene”, în „Analele Bucovinei”, anul VI, nr. 2 (13), 1999, p. 350.

Introducerea administrației civile galițiene a avut o consecință nefastă și pentru sistemul de învățământ din Bucovina, care a fost subordonat Guberniului din Lemberg. Totuși, în primii ani de administrație galițiană, învățământul din Bucovina încă era condus de prevederile Regulamentului școlar din anul 1786 și a cunoscut o dezvoltare ascendentă. Până în anul 1792, după diferite informații, în Bucovina au fost înființate în jur de 28–32 de școli triviale⁶¹. Însă, după anul 1793 s-a produs un regres al învățământului din Bucovina din cauza anulării obligativității învățământului elementar. Efectul acestei decizii a fost închiderea mai multor școli triviale. Doar în anul 1795 și-au sistat activitatea 11 școli elementare din Bucovina. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Bucovina mai funcționau doar 14 școli primare, din care una principală româno-germană la Cernăuți și 13 școli triviale (nouă româno-germane, două românești la Siret și Suceava, una maghiară și una armeană)⁶².

Procesele migraționiste și colonizările din perioada administrației galițiene au contribuit la modificarea esențială a structurii etnice a populației. În 1850, în Bucovina locuiau 380 826 de persoane, inclusiv 184 718 (48,5%) români, 142 682 (37,5%) ucraineni, 25 592 (6,7%) germani, 11 856 (3,1%) evrei, 5 586 maghiari, 4 008 polonezi, 2 300 lipoveni, 2 240 armeni, 1 844 slovaci⁶³. Românii constituiau mai puțin de jumătate din populație, proporția lor reducându-se semnificativ față de situația din ajunul anexării Bucovinei. Cea mai nefastă consecință a celor 144 de ani de stăpânire austriacă a Bucovinei a fost înstrăinarea etnică și lingvistică a acestui vechi pământ din Țara Moldovei, românii devenind o minoritate etnică.

BIBLIOGRAFIE

1. Bădărău, Gabriel, „Principatele Române în politica habsburgică sud-est europeană (1774–1787)”, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, anul XXVII, 1988.
2. Bălan, Teodor, *Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*, București, Editura Științifică, 1960.
3. Boicu, Leonid, *Principatele Române în raporturile internaționale (secolul al XVIII-lea)*, Iași, Editura Junimea, 1986.
4. Căpreanu, Ioan, *Bucovina: istorie și cultură românească (1775–1918)*, Iași, Editura Moldova, 1995.
5. Ciachir, Nicolae, *Din istoria Bucovinei (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993.
6. Ciobanu, Veniamin, *La granița a trei imperii*, Iași, Editura Junimea, 1985.
7. Crigorovici, Al., „Răpirea Bucovinei și politica Franței”, în „Codrul Cosminului”, nr. X–XII, 1938.
8. Czoernig, Karl, *Ethnographie der Oesterreichischen Monarchie*, Wien, Braumüller, 1857.
9. Dimitriu, Pavel, *Народонаселение Молдавии (Populația Moldovei)*, Editura Știința, Chișinău, 1973.
10. Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, București, Editura Academiei Române, 1996.

⁶¹ Idem, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chișinău, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015, p. 50.

⁶² Constantin Morariu, „Das romänische Volksschulwesens in der Bucovina (1774–1888)”, în „Romänische Revue”, anul V, 1889, p. 335.

⁶³ Karl Czoernig, *Ethnographie der Oesterreichischen Monarchie*, Wien, Braumüller Verlag, 1857, pp. 74–80.

11. Hofbauer, Hannes, Roman, Viorel, *Буковина – забытая земля, Бессарабия между Западной Европой, Россией, Молдавией и Турцией (Bucovina – pământ uitat, Basarabia între Europa de Vest, Rusia, Moldova și Turcia)*, Cernăuți, Editura Prut, 1996.
12. Iacobescu, Mihai, *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774–1862), *De la administrația militară la autonomia provincială*, București, Editura Academiei Române, 1993.
13. Kogălniceanu, Mihail, *Răpirea Bucovinei după documente autentice*, București, Stabil. Lito-Tipogr. Socec, Sander & Teclu, 1875.
14. Morariu, Constantin, „Das romänische Volksschulwesens in der Bucovina (1774–1888)”, în „Romänische Revue”, anul V, 1889.
15. Nistor, Ion, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura Humanitas, 1991.
16. Polek, Johann, „Ortschaftsverzeichnis der Bukowina aus dem Jahre 1775”, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums”, nr. 1, 1893.
17. Idem, „Die Huldigung der Bukowina”, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums”, nr. 10, 1902.
18. Ungureanu, Constantin, „Procese migraționiste în Bucovina în timpul administrației galițiene”, în „Analele Bucovinei”, anul VI, nr. 2 (13), 1999.
19. Idem, „Delimitarea frontierei Bucovinei în anii 1775–1776”, în „Analele Bucovinei”, anul XII, nr. 2 (25), 2005.
20. Idem, *Bucovina în perioada stăpânirii austriece. 1774–1918*, Chișinău, Editura Civitas, 2003.
21. Idem, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chișinău, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2015.
22. Ungureanu, Constantin, Pantea, Călin, *Atlasul etno-lingvistic și confesional al Bucovinei. 1774–2002*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2018.
23. Werenka, Daniel, „Die Verhandlungen Österreichs mit der Türkei bezüglich der Erwerbung des «Bukowiner Districts» nach der Convention vom 7. Mai 1775”, în *Siebzehnter Jahresbericht der k.k. Staats-Unterrealschule im V. Bezirke (Margarethen) von Wien für das Schuljahr 1891/92*, Wien, 1892.
24. Idem, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Oesterreich (1774–1785)*, Czernowitz, Selbstverl., 1895.
25. Idem, *Ueber die Grenzregulierung der Bukowina zur Zeit der Vereinigung mit Oesterreich*, Czernowitz, 1895.
26. Zieglauer, Ferdinand, *Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Militärverwaltung*, Czernowitz, Bd. I, 1896.
27. Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți, Fond 1, inv.1, d. 239.